

tro oklije. Tla morajo biti srednje-vlažne za-nj, in take lastnosti, da se poleti ne osuše, drugač brestova setev nič ne velja, in le saditi se mora v suhotni zemlji in pa pogostoma zalivati.

Javor je dobro v jeseni kmali ko je seme zrelo, boljše pa spomladi sejati, zato, da kličje zgodaj izraščeno od spomladanskega mraza ne pogine. Posejal se bo za pomesenje nizkih logov, in za to bo skuzalo 6 ali 8 verčev semena. Posetev se opravi, kakor gabrova, namreč ne v rahlo, temuč le v načeto ali pa pred okopano pa dosti vležano zemljo, in seme se pol pavca visoko s parstjo zagerne. Zelenje se v 6 tednih prikaže, in zabavlja mu sonca prepekva in spomladanski mraz; treba je brez ovmes posejati, da javorovo mladje med njo kaj sence in zavetja ima.

Jesen le kmali kmali, kadar seme dozori, sej, drugači ti več let v zemlji leži in ne kalí. Zemljo kakor za hrast in bukvo dobro obdelaj, in seme v narejene plitve jarčice posejano pol pavca s parstjo zagrebi. Kadar bo že hrast v zemlji, se 4 do 8 verčev jesenovega semena na oral poseje in pograblja. Koristen in verli bo jesen v nizkih logovih zapasen, dober za mnogo porabo in za hrodelj, rad in lepo iz porobka ali šterclov ozelení in za prihranjence je prav pripraven. Seme pa še le v drugem ali clo v tretjem letu po setvi oklije.

(Dalje sledí.)

Za poduk in kratek čas.

Domači svetovavci.

Vprašal je nedavno neki gospodar soseda svojega: „Ljubi moj, kaj nek počenjate, da gospodarstvo vaše gré tako dobro spod rok in vendar ne vidimo nič posebnega pri vas? Saj mi drugi delamo tudi in se trudimo noč in dan; smo skerbni pa varčni, kolikor moremo, vendar opomagati si ne moremo nikoli“.

Sosed mu odgovori: „Ne vem, kako je to; menda da so moji troji domači svetovavci, kterim se imam zahvaliti za vse, kar imam“.

„Vaši domači svetovavci? ki so pa ti?“

„Domači pes, domači petelin in domača mačka“.

„Kaj se norca delate?“

„Po pravici govorim; lejte, domači pes laja, kader prikrade se kak sovražnik; to me opominja: pazi, gospodar, kaj se po hiši in okoli nje godí. Domači petelin pôje, ko dan se zaznava; to me opominja: na noge, pa delaj! Domača mačka se liže in čedi, ko bliža se ljub gost, in to spet me opominja: „pogerni mizo in postreži mu!“

„Vem, vem, ljubi sosed, kaj hočete s tem reči. Kaj ne, da tri stvari so potrebne, da se gospodarstvu pripomaga: skerblijivost nad vsem, kar bi utegnilo nam škodovati, — delavnost v vsem, kar zamore nam koristiti, — pa prijaznost do vsih, ki nam dobro hočejo in dobro storé“.

„Če ste me razumeli — zaverne sosed — mi je drago; jez hvalim domače svoje svetovavce, da me opominjajo vselej, kaj naj storim; lahko bi brez njih kaj pozabil. J.Š.“

Jezikoslovne reči.

Besedi „jezar“ in „tisuč“ — in še druge števila.

Da naše jezikoslovje ne bo ostajalo enostransko, ali zahajalo v pomote, bo potrebno pogled tudi na druge indoeuropejske jezike obračati, in sicer ne samo na sanskritskega, temuč tudi na druge sorodnike. Dober izgled za to potrebnost ste besedi jezar in tisuč.

Gosp. Metelko slovensko besedo jezar ali jezero izpeljuje iz madžarskega ezer, besedo tisuč pa iz goti-

škega Thusund. — Kaj govori o tem priličevavna slovnica indoeuropejskih jezikov? Dr. Rapp piše v svojih bukvah „Grundriss einer Grammatik der indoeuropäischen Sprachen“ zv. I. str. 160, da se za število 1000 nahaja v indiskem beseda sahasra, v perziškem hezar, v armenskem hhazar, in k tem se vzame še slovenska jezar. Lahko se tukaj vidi, da v indiskem je za odverženo sprednico korenika hasra; v perziškem se glasnica *a* spreide v *e*, in tihnica *s* omeči v *z*, tedaj ostane hezar; z manjšo spremembo je v armenskem hhazar; v slovenskem pa namesti čerke *h* nastopi *j*, jezar.

Po takem dokazu se mora razumeti, da beseda jezar je indoeuropejska; ako se nahaja tudi v madžarskem ezer, je morebiti ravno nasprot iz slovenskega vzeta, ako ni tudi čudskim jezikom lastna; ako pa gosp. Bile piše, da beseda „jezar“ na Notrajskem pomenja sploh večjo množico, mora to tako veljati, kakor sploh govorimo „stokrat“ ali „tavžentkrat“ namesti „prav velikokrat“.

Druga korenika za število 1000 se med indoeuropejskimi jeziki nahaja ne samo v gotiškem Thusund, v nemškem Tausend, temuč tudi v litvanskem tukstantis; k tem se vzame še staroslovenska beseda tisušča, ruska tisjašča, slovenska tisuč. Tudi to pričuje, da beseda tisuč je indoeuropejska, in ne le po gotiški posneta; še bi se po litvanskem tukstantis utegnila dalje razložiti za deset sto; zakaj prvi del besede je tuk, lahko sorodno z indoeuropejsko koreniko takam za število 10, ktera se po indiško glasi dasan, po gerško padeka, in drugi del besede stantis se snida z indiskim satam, z latinskim centum, s slovenskim sto.

Še tretja korenika za število 1000 je v gerškem chilioi, v latinskem mille, in v arbanaskem mije. Ondi je *ch* gerške besede polagama omečen v *m* latinske; po versti se namreč čerka *k* ali *ch* prestopa v *p* (primeri: latinski kado in slovenski padem), in čerka *p* se dalje meči v *m* (primeri: lat. paulus in slov. mali). Arbanaski jezik se sicer ne šteje med indoeuropejske, vendar se z njimi snida v nekterih korenikah; tukaj je beseda mije podobna latinski, ker se je čerka *l* spremenila v *j*.

(Konec sledí.)

Ogled po domačii.

Eno noč pri sv. Joštu na Gorenskem.

(Dalje in konec.)

Druga pozornost naša naj bo mali kapelici Marije Device, ki stoji malo proč na desno od cerkve. Ker sem v mladih letih mnogo od nekega puščavnika pri sv. Joštu praviti slišal, sem mislil, da je morebiti poleg te kapelice nekdej stanoval, preden je bila še prava božja pot osnovana; pa pravilo se mi je, da prebival je res, vendar že novejši čas neki človek v belkasti hali, ki so ga za puščavnika imeli in klicali, v neki mali izbici v desnem stolpu cerkve, kjer ni zvonov. Bil je nek od zgornje strani domá, al je pa tû umerl ali kam je zginil, ne vém povedati *).

Je pa tudi še neka druga zapuščena hiša tam proti Selcam, pičlo uro od cerkve na lepem sončnem kraji, ki se pušava imenuje. Al je ta hiša v kaki zvezi z omenjenim puščavnikom, ne vém; morebiti je tudi tam kdaj kter drug prebival.

Tretje poslopje na gori je farovž. Bil je nekdej samostan, kjer je po 7 duhovnikov pod nadzornostjo svojega vodja stanovalo in božjo službo opravljalo. Eden vodjev, kteri je nek tudi dovoljenje za sv. stopnice pridobil in jih osnoval, leži zakopan v cerkvi na desno, ko se skoz velike vrata pride, in ima naslednji kamnitni spominek: HIC

*) Jez sem svoje dni vidil tistega „puščavnika“ pri sv. Joštu, ki je bival v zvoniku pa k mežnarju pozími menda spat hodil. Mogel je menda za gostača pri mežnarji veljati, sicer bi gosposka ne bila pripustila, da bi se bil potikoval po zvoniku. Vred.

predniki niso imeli pravega zapopadka od zdravja, in malo so porajtali na to, da je zrak prvi življeji in prvi pripomoček zdravja; če ima človek le jesti in piti — so mislili — je pa vsega dosti. Zato so delali nizke sôbe in majhne okna, da so pozimi bile stanovanja bolj tople — le toploto so hotli obdržavati v sobah, čiste sape pa spuštati va-nje, zato jim ni bilo mar. Delali so večidel le majhne hišice, da je imela družina njih dovolj prostora v njih. Bilo je takrat še malo ljudi po mestih; vsak je tedaj le bolj sam za sebe skerbil; na gostače ni mislil, ker jih ni bilo veliko. Stranišč (sekretov) prav napraviti in na pravem mestu, ni bila nikomur skerb, in dostikrat je bila hiša že sozidana, na stranišče pa so celó pozabili, da so ga mogli pozneje pritakniti kamor koli.

In te od tal do verha napačno napravljene majhne hiše so sedaj, ker se število mestnih prebivavcov čedalje množi, natlačene z ljudmi, da je sila.

Da take stanovanja morajo nesnažne biti, je gotovo, in da so nezdrave, je pač žalostna resnica, katero z debelimi čerkami piše kolera na vrata tacih hiš, iz katerih so nésli naj več merličev na pokopališče. Nobena druga bolezen ni tako očitno tega spoznanja na dan spravila, kakor ta morivka, in če bi nas ne bila nič drugzega ne učila, nas je učila to: kako potreba je gledati na snažnost in napravljati pohištva zračne in čedne.

Potreba je tedaj, da bode vprihodnje gosposka, kateri je izročeno čuvanje nad občnim zdravjem, oestro pazila, da se odpravi nesnažnost po mestnih hišah kolikor je le moč, — prepričani pa smo tudi, da družine, katerim je mar za njih zdravje, bojo bolj izberale stanovanja in raje kak goldinar več činža plačevale, kakor da bi se podale stanovati v hiše, ki so bolj berlogom kakor človeškim stanovališčem podobne.

Vémo, da nam utegne kdo odgovoriti: „revež si ne more izbirati in je zadovoljen, da je le pod streho“. Tudi mi to dobro vémo in ne terjamo, da bi bile vse hiše veličanske poslopja, — al kar se dá napčnega popraviti, bo mogla vendar gosposka hišnim gospodarjem ukazati, da popravijo, ker tukaj ne velja izgovor: „za me je že dobro“, ampak skerb občnega zdravja veléva, da nikjer ne smé biti gnjezdo, iz kterega se kužne bolezni razžirjajo po nedolžnih sosedih.

V r a b e c.

Iz „Žive“.

Vrabec se šteje med naj bolj navadne in hkrati naj bolj zvite ptice. Kjerkoli stoji kočica, pri kateri se kerpica polja prostira, ondi je tudi vrabec. Večkrat se z lastovko pod eno streho udomí; ali ni različnejih sosedov od nju. Lastovka je kakor vitka olikana gospodična, vrabec pa prost, neotesan potepín. Na njem ni nič oglajenega in čistotnega, nič lahkega in mičnega, kakor na lastovki, katero povsod ko milo gostinjo pozdravljajo in sprejemajo. Vrabec je prostak, proletarec z vso prederznostjo in zvijačnostjo svojega nizkega rodú. Povsod ga sovražijo in preganjajo, in že v sv. pismu stoji: „Ne kupi li se pet vrabcev za dva beliča?“ Gerda barva njegovoga odela, tamni plajšč, rujavi klobuk in umazane berke, kakor tudi čokljata postava, bučni lét, hoja, glas in obraz — vse, kar je koli na njem, razodeva nizki rod njegov in plitve misli.

Al zaničevani Paria se maščuje za to tudi brez obzira s prav ciniško nesramnostjo nad ljudmi in živalmi. Nič mu ni svetega; tuje imetje, krasne umetnosti, nravo in šege: vse jemlje lahkoumno, vse graja in ogerduje; njega ne vežejo ne kervne vezi ne čutje prijateljsko. Pravi grabež je. Da bi ne bil tako prederzen in tako gerd, bi se vsaj

s svojimi burkami morebiti temu in temu priljubil; pa vse, kar je dobrega na njem, zatemnjuje groba podlost njegova.

Stavljenje gnjezda, pri družih pticah delo stanovitne ljubezni in umetnosti, njemu kar ne beli las. Zavistno obletuje čisti in terdni stanek lastovčin, kterega sí je s pridnim gibanjem na naj ugodnejšem mestu postavila, od kodar se odpera razvid na dvorišče in cesto. S sirovim nasiljem ga napade, kedar se ga naj manj nadjajo, tako da prehvapljene lastnice pobegnejo brez dolzega uperanja; vrabec pa se brani v osvojenem sedežu z derzovito zlobo, ako vlastovičja rodovina sopet sega po zgubljeni lastini. Njegovo pravo je: „Kdor je jači, ta tlači“, — drugzega ne pozná brezvestni nezabog. Zato jo pa vendar marsikrat tudi skupi; zakaj nagloma priletí množica lastovk, kedar ravno na jajcih sedí, ter ga živega zazidajo v gnjezdo, katero si je z razbojniško silo osvojil.

Mnogokrat se posilno ugostí tudi v gnjezdo čaplje ali kavke, tako rekoč kot gostač pri bogatem gospodarji; toda ni vselej varno, s takimi gospodi sosedovati. Ako se pa vendar le mora dela lotiti, berž je gotov z njim, ter pušča vse druge skerbí samici, ktera tukaj še ni oproščena ali emancipirana, in s katero prej ko s sužnjo kakor z družico ravná.

Če je ravno neték, ki nikoli sit ni, vendar mu celó nič skerbi ni za vsakdanji živež. Prelén, da bi si sam živež pridobival, žanje povsod, kjer ni sejal. Na žitnem polji, na kozolcih in v skednji je njegova miza vedno pogernjena, in dokler ima ratar le zernice še na polji ali na dvorišču, se tudi vrabec preživljuje. On in sternad — njegov stric — vedno sta zvesta nepovabljeni gosta pri ratarji, katerih se mu ni moč iznebiti. Vrabec ozobava perve češnje na drevesu in zadnje popaberkva. Pri vsem tem je pa še žaba izbirčen, da nikdo tako. Nobenega grojzda ne bo popolnoma ozobal, več léta od grojzda k grojzdu in sí naj lepše jagode izbera; na stročje naj raje hodi, dokler je še mehko, in na klasje, dokler je mlečno.

Pozimi pa mu te gostije preminejo, in tedaj upokojí svoj gladni želodec s čimur koli, prebira v smeteh in po gnojnišču vsake drobtine in luščine, obskakuje konjske obroke, loví pajke in druge žižce in posebno spomladi, dokler še žito ni šlo v klasje, in dokler svoje mlade pita, pobira gosence po drevji, s čimur vsaj nekoličkaj škodo povračuje, katero sicer dela na polji. Viditi je, kako koristna ptica bi mogel biti, ko bi hotel dobro storiti in vsaj poleti s samimi žižci zadovoljen biti. Toda žitno zernje mu gré čez vse. Za ratarjem poskakuje na polji, priskakluje k mlatiču na gumno, za hlapcem priletava v stajo, celó v čumnate priletava, vse pretakne in preverta in kjer koli kaj najde za svoj kljun, to vzame in odletí.

Da, prigodilo se je celó, da je golobičem golžun prekljuval, da bi mehkega zerna dobil iz njega. In tako ta pajdaš biva tat, razbojnik, umorivec, naklada greh na greh, in to je tek njegovoga življenja. Ljudje imajo vrabca v obče za škodljivca in tatú; tudi pravijo, da je sila nagle jeze, in da ga toraj blezo večkrat mertud zadene. Res je, da pade včasí raz streho, od kerča zvit.

(Konec sledí.)

Jezikoslovne reči.

Besedi „jezar“ in „tisuč“ — in še druge števila.

(Konec.)

Morebiti bo marsikteremu naših bravcov prijetno gledati kaj več tacega priličevanja indoeuropejskih jezikov; naj sledijo tedaj tukaj perve številke ali številne besede indoeuropejskih jezikov, sanskritskega, perzijskega z armenskim, gerškega, latinskega z arbanaškim, litvanskega, staro- in novo-slovenskega, gotiškega in nemškega. Vsi jeziki so pisani za ložjega branja voljo bolj po slovenskem pravo-

pisu, in pristavljen je h koncu še hebrejski jezik semitiškega debla.

1. Eden je po skr. eka, perz. jek, arm. jez, gr. heis, lat. unus, lit. vienas, starosl. jedin, novosl. en, eden, got. äns, nem. eins, arb. nje, hebr. echad.

2. Dva je po skr. dva, perz. dû, gr. düo, lat. duo, slov. dva, lit. dvi, got. tvä, nem. zwei, arb. di, hebr. šnajim.

3. Tri je po skr. tri, gr. treis, lat. tres, slov. tri, lit. tri, got. dri, nem. drei, arb. tri, perz. seh, arm. jer, hebr. šlošah.

4. Štiri je po skr. čatvar, perz. čehar, arm. čorch, gr. tettara, tessara, lat. kvatuor, starosl. četviri, novosl. štiri, lit. keturi, arb. kater, got. fidur, nem. vier (fir), hebr. arbaah.

5. Pet je skr. pančan, perz. pendž, gr. pente, starosl. pjat, novosl. pet, arb. pese, lat. kvinkve, arm. hink, got. funf, nem. fünf, hebr. chamišah.

6. Šest je po skr. šaš, perz. šeš, lit. šeši, slov. šest, lat. seks, got. in nem. sechs, gr. heks, arb. jašte, arm. vjez, hebr. šišah.

7. Sedem je po skr. saptan, lat. septem, lit. septini, slov. sedem, got. sibun, nem. sieben, gr. hepta, perz. heft, arm. jeuth, arb. štate, hebr. šibah.

8. Osem je po skr. ashtan, perz. hešt, lit. aštuni, slov. osem, gr. okto, lat. okto, got. achta, nem. acht, arm. vuth, arb. tete, hebr. šmonah.

9. Devet je skr. navan, lat. novem, gr. ennea, perz. neh, arm. inn, got. niun, nem. neun, arb. nente, lit. devini, starosl. devjat, novosl. devet, hebr. thišah.

10. Deset je po skr. dasan, arm. dasen, starosl. desjat, novosl. deset, lit. dešimt, gr. deka, lat. decem, perz. deh, arb. djete, got. techun, nem. zehn, hebr. asarah.

100. Sto je po skr. satam, perz. sad, slov. sto, lit. šimtas, lat. centum, got. chundrat, nem. hundert, gr. hekaton, arb. kint, arm. hhariur, hebr. meah.

Iz teh izgledov se lahko spregleduje, koliko da je slovanski jezik soroden z drugimi indo-europejskimi jeziki; pri vsakteri številki se nahaja njegova enakost ali saj obilna podobnost z drugimi sorodniki. Le številka devet se na videz loči od družih; ako se pa izgovarja z noslanjem po poljski šegi, namreč dzievienć, devient, se kaže precej ravno tista rodovina z indo-europejskimi jeziki; zakaj v sanskritski besedi navan, ako se primerja z drugimi sorodnimi jeziki, je očitno le zadnji konec korenika, namreč van. Staroslovenska beseda tma za deset tisučev pa ne nahaja nikjer sorodnice, ker le gerški jezik ima lastno koreniko za to število, namreč mürioi; drugač pa beseda tma, po sanskritsko tamas, pomenja le pomanjkanje svetlobe; v litvanskem je tamsus toliko kakor temen.

V teh izgledih pa se dalje tudi kaže podoba staro-ilirskega jezika, namreč po izgledu sedanjega arbanaškega; v vsih besedah je nekako mečji memo indo-europejskih jezikov, dasiravno je mnogo tistih besed v korenikah tem jezikom podobnih. Semitiški jeziki pa, kakor se kaže nad hebrejskim, se bolj ločijo od indoeuropejskih; le v treh številkah: 1, 6 in 7 se uni jeziki bližajo temu deblu, katero obsega velik del južne Azije in skoraj vso Evropo. Hicinger.

Ozir po svetu.

Nikolajev.

Ko so Rusi v nesrečni vojski 8. dan preteklega mesca potopili svoje vojne ladije v luki (ladjostaji) sevastopoljski in so zgubili tudi mesto Sevastopolj, so izvolili mesto Nikolajev z obširno luko za namestnika Sevastopolja, in

kar jim je dosihmal Sevastopolj ob črnem morji za vojne ladije bil, jim bo, le na bolj varnem kraji in bolj v zavetji, Nikolajev *).

Ker bi od tega bravcem našim, kateri od vojske radi kaj beró, utegnilo mikavno biti, kaj več vediti od Nikolajeva, jim postrežemo s sledečim kratkim opisom.

Nikolajev je majhno mestice, 25 do 30 milj oddaljeno od črnega morja, bolj v notrajnem dežele. Tu je sedež admiraljstva in učilnica za tesarstvo vojnih ladij, lepa zbirka ladijnih modêlov, precej bogata knjižica in pa muzej za starine, najdene v Krimu in ob bregovih Dnjepra. V jerinih (vodojakih) stojé ladije črnega morja in pa take, s katerimi si ne upajo na plan morja. V okolici nikolajevski so razvaline starega mesta Olbie, nekdanje mileziške naselbine.

Ravno tam, kjer se stekate reki Bug in Ingul, stoji Nikolajev — novo mestice z lepimi poslopji, ki pa ima malo lesa in malo vode. V prostornih ulicah, kakor so v novih mestih Rusovskega sploh navadne, stojé cele verate od zunaj prav lepih hiš; al prah in blato sta jim zlo nadležna. Na več krajih pa stojé še le tam pa tam posamne hiše, ktere nazzanujejo, da tu bojo še nove ulice kadaj stale. Zunaj 5 do 6000 prebivavcov je v luki še okoli 10.000 delavcov, ki sedaj neprenehoma tešejo ladije.

Za ladije je res malo tako pripravnih luk ali pristanšč, kakor je mesto Nikolajev, katero stoji tako v zavetji, da od morja ga sovražnik ne more lahko napasti, po Dnjepru pa lahko dobiva, kolikor potrebuje lesa, katrana in konoplja.

V severji med Dnjeprom in Dnjestrom ležeče dežele se nahajajo z gojzdi obraščeni griči; na južni strani pa se razprostira velika ravnina, katero so vetrovi tako osušili, da je le za spašnike pripravna. Zemlja je navdana solitarja, vendar se dá marsikaj na nji pridelati; še celó vinogradi so tam pa tam, toda vino je čviček.

Še ene nadloge moramo omeniti, ki zadeva te kraje, in ta nadloga so kobilice, ktere se v velicih trumah včasih sém privlečejo in vse pokončajo. Pozimi je hud mraz tukaj, tako, da gorkomer pade 24 stopinj pod 0, poleti pa je nasproti takošna vročina, da se posušé celó reke. Od Dnjepra do azovškega morja je dežela puščavi podobna.

Kratkočasnice.

— Ko so neki gospodinji pravili, da je zavolj vojske zdaj tudi loj dražji, se zavzame in vpraša: „Kaj se tudi prilúci vojskujejo?“

— Neki kerčmar toži popotniku, ki je čez noč v njegovi gostivnici ostal, da je toliko podgan v hiši, da je joj, in ga vpraša, ali mu ne vé nobenega gotovega pomočka zoper ta merčes? „Naredite jim, prijatelj, tako rajtingo, kot meni“ — mu odgovori popotnik — „gotovo jih bote vse do čistega pregnali.“

— Ko nekega človeka vprašajo: zakaj da je dal svojo hčer svojemu naj hujemu sovražniku za ženo, odgovori: „Na to vižo se mislim nad njim naj bolje maševati; ga bo že ona namesto mene pokorila.“

— „Gospod oče“ — pravi neki kmet fajmoštru — „jez sem pri oltarji nekaj vzela.“ „Tak pa prinesi nazaj!“ rekó gospod fajmošter. Silo vesel pritira mož ženo nazaj.

— V nekem mestu je pogorelo veliko hiš zato, ker gasivnice niso bile za nič. Na to je župan oklicati dal, da drugibart se imajo gasivnice vselej tri dni pred ognjem poskušati.

— Neki gospodar svari svojega hlapca, ki se je večkrat vpiljanil, in ga prijazno podučuje, da pijančevanje se ne spodobi za poštenega človeka. „Gospod!“ — ma hlapec

*) Lego tega kraja naj pogledajo bravci na našem zemljevidu bojišča sedanjega zlo gori pri verhu. Vred.